Prachtig Platteland

Publieksverslag over de uitvoering van het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2023

REGIE ORGANISATIE GLB

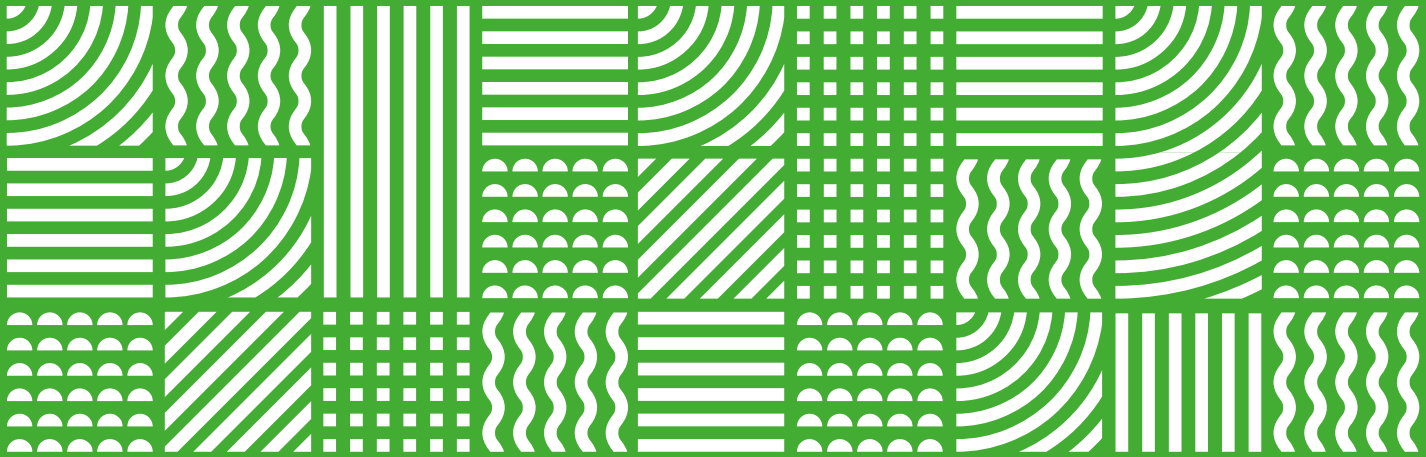

Inhoud

Samenvatting 5

Voorwoord 6

POP in het kort 8

POP3: afronden van het programma 10

De thema's in het POP3 programma 12

1. Verduurzaming, concurrentiekracht en jonge boeren 12

Interview Cono-stal is vriendelijk voor dier, milieu en omgeving 14

2. Samenwerken voor innovatie en kennisoverdracht 16

3. Agrarisch natuurbeheer en biodiversiteit 17

Interview Coöperatie Natuurrijk Limburg bereikt meer biodiversiteit op boerenland 19

4. Water 21

5. LEADER (sociaaleconomische ontwikkelingen van het platteland) 22

Interview Stadsboerin wint prestigieuze ARIA-publieksprijs 23

Communicatie 26

Met de kruuwag'n op huus an!

Samenvatting

Voor het POP3 programma was 2022 het laatste jaar. In 2023 zijn de laatste openstellingen afgerond, de laatste subsidieaanvragen afgehandeld en projecten uitbetaald. Eind 2025 moet het programma helemaal klaar zijn.

In 2023 zijn de beschikbare budgetten (zo goed als) geheel vastgelegd in subsidies. Nu komt het aan op het daadwerkelijk uitvoeren, afronden en uitbetalen van de projecten. De komende twee jaren ligt daar de nadruk op.
Het is mogelijk dat projecten niet doorgaan, of worden vastgesteld met een lager subsidiebedrag. Dan blijft er Europees geld over in het programma. Om dat te kunnen voorkómen, hebben provincies meer aan subsidies vastgelegd dan er aan Europees budget beschikbaar is. Zodra projecten niet doorgaan, kan het budget aan deze extra projecten worden besteed.
Op die manier wordt het Europese budget zo goed en volledig mogelijk benut.

Door het uitvallen van projecten kan het mogelijk zijn dat de verhoudingen tussen de budgetten in de verschillende thema's zullen gaan verschuiven. Als dat nodig is, doet Nederland voorstellen aan de Europese Commissie om de budgetten aan te passen, zodat zoveel mogelijk Europees budget wordt benut.

Voorwoord

Het jaar 2022 was het laatste jaar van het POP3 programma. Het is dan wel afgelopen, afgerond is het nog zeker niet. In 2023 zijn de laatste openstellingen geweest en subsidies toegekend. De afwikkeling van het programma loopt nog tot eind 2025. Nu komt het aan op het, met goed resultaat, afronden van de gesubsidieerde projecten en investeringen. Als de projecten vastgesteld zijn, worden ook de resultaten van het POP3 programma duidelijker. Zo hebben er al meer dan 30.000 mensen deelgenomen aan een training of kennisactiviteit, en daar komen nog meer deelnemers bij zodra projecten helemaal klaar zijn. Dat is al veel meer dan verwacht. Ook heeft LEADER nu al veel meer banen opgeleverd dat bij aanvang van het programma was ingeschat. Dat is zeker een eerste succes te noemen!

Naast het afronden van het POP3 programma, stond het afgelopen jaar in het teken van de start van het nieuwe programma in het GLB, het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Het NSP is anders dan het POP3 programma. De directe hectarebetalingen zijn bijvoorbeeld ook onderdeel geworden van het NSP. Er waren nieuwe maatregelen (in het NSP 'interventies' genoemd) waar men aan moest wennen, zoals de ecoregeling. De nadruk op prestaties en resultaten betekende een andere manier van verantwoording afleggen dan in de POP3 periode, met de bijbehorende ICT aanpassingen. Het eerste jaar werd dan ook gezien als een leerjaar.

In het NSP zal alle opgedane kennis en ervaring in het POP3 programma zeker van belang zijn. Er zijn tal van prachtige voorbeelden van POP3 projecten die een bron van inspiratie zijn voor nieuwe projecten in het NSP, waarbij men kan leren van opgedane ervaringen en kennis. Een selectie van die mooie projecten en verhalen hebben we in de brochure 'Prachtig Platteland: resultaten uit POP3 in beeld' gebundeld, om de eerste opbrengsten van het POP3 programma nog eens in de schijnwerpers te zetten. Enkele van de interviews uit de brochure vindt u terug in dit jaarverslag. Ook op Europees niveau worden de bijzondere projecten opgemerkt; Ellen Willems won in december 2023 met haar project 'Stadsboerin in Doetinchem' de publieksprijs van de Agricultural& Rural Inspiration Award (ARIA). Een interview met Ellen vindt u ook in dit jaarverslag.

Met alle projecten die nog uitgevoerd en opgeleverd gaan worden, verwachten we nog veel meer van zulke parels van een ‘Prachtig Platteland’ tegen te komen. Waar dat kan, geven we deze een podium, als inspiratie voor alle ondernemers die gebruik gaan maken van het GLB in de toekomst.

Henk Reinen
Directeur Regieorganisatie GLB

POP in het kort

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) draagt bij aan de ontwikkeling van het Nederlandse platteland door een concurrerende, duurzame en innovatieve landbouw te stimuleren én de biodiversiteit te versterken. Het programma is in 2022 afgelopen. De jaren 2023 tot en met 2025 staan in het teken van het uitvoeren en afronden van de projecten, het declareren van de subsidies en het zo volledig mogelijk benutten van het budget van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

Subsidie voor het platteland

Nederland ontvangt van de Europese Commissie circa € 825 miljoen subsidie voor de uitvoering van het POP3 programma (2014-2020). De Nederlandse overheid – Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen – heeft dit bedrag verdubbeld tot € 1,6 miljard. In 2020 is besloten om het programma met twee jaar te verlengen (POP3+). Het geld dat voor deze jaren beschikbaar is gesteld, is in 2021 aan het bestaande budget toegevoegd. Ook heeft Nederland een bijdrage gekregen vanuit het Economisch Herstelfonds (EHF). Dit fonds is ingesteld voor het economisch herstel van de landbouwsector en het platteland na de uitbraak van COVID-19. Daarmee is in 2021 € 286 miljoen Europees budget aan het POP3 toegevoegd. Het totale budget (Europees en landelijk geld), voor de periode 2014-2022, beslaat nu ruim € 2 miljard.

Samenwerken aan POP3

De twaalf provincies en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) dragen samen zorg voor de uitvoering van het programma. LNV is eindverantwoordelijk. De Regieorganisatie GLB ondersteunt bij de uitvoering van het POP3+ en de toegevoegde middelen vanuit het EHF. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) fungeert als het betaalorgaan.

Thema's en maatregelen

Het Nederlandse POP3 richt zich op verschillende thema's, zoals verduurzaming, concurrentiekracht, jonge boeren, innovatie en kennisoverdracht, agrarisch natuurbeheer, biodiversiteit en water.

Nederland heeft 7 inhoudelijke maatregelen ingezet die bijdragen aan de POP3-thema's en de Europese aandachtsgebieden:

- **Maatregel 01:** Kennisoverdracht en voorlichtingsacties
- **Maatregel 03:** Kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen
- **Maatregel 04:** Investeringen
- **Maatregel 10:** Agromilieu en klimaatsteun
- **Maatregel 16:** Samenwerking voor innovatie/European Innovation Partnership (EIP)
- **Maatregel 17:** Risicomanagement
- **Maatregel 19:** LEADER

Openstellingen

Het totale subsidiebedrag is verspreid over de jaren uitgegeven door middel van subsidieopenstellingen door het Rijk en de provincies.

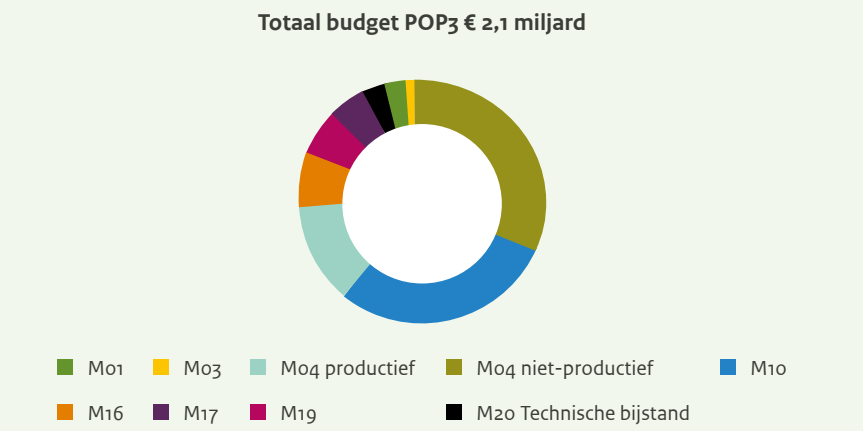

Figuur 1 Verdeling van het POP3 budget (EU-budget, cofinanciering en aanvullende nationale financiering) per 31 december 2023

POP3: afronden van het programma

In 2023 is het Nationaal Strategisch Plan (NSP) van start gegaan, de nieuwe programmaperiode in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Het POP3 is daarmee tot een einde gekomen. In de komende jaren (2024 en 2025) zullen de POP3 projecten uitgevoerd en betaald worden. Eind 2025 zal al het benutte budget in Brussel moeten zijn gedeclareerd.

Voorbij de crisis

De COVID crisis heeft de afgelopen jaren geleid tot vertraging in de uitvoering van projecten of projecten die niet meer door konden gaan. Nu de crisis voorbij is, blijkt de veerkracht van alle betrokkenen groot. Ook blijkt dat een aantal streefwaardes in het programma al ruimschoots is behaald, zoals het aantal opgeleide deelnemers via de kennis- en innovatiemaatregelen en het aantal banen dat LEADER heeft opgeleverd. Met nog een flink aantal projecten in de afronding, zullen deze aantallen nog verder oplopen.

Volledig benutten van het Europese budget

In de laatste twee jaren ligt de nadruk op het tijdig uitvoeren en afronden van projecten en het op tijd uitbetalen van de subsidies. Het is mogelijk dat projecten om diverse redenen niet kunnen doorgaan. Of dat subsidies lager worden vastgesteld, omdat projecten maar gedeeltelijk worden uitgevoerd. Dan blijft er voor dat project Europees budget ‘over’. Het is dan van belang om dat budget alsnog te kunnen besteden aan een ander project.

Dat kán ook. Provincies hebben meer aan subsidies verleend dan dat er aan Europees budget beschikbaar is. Daarmee hebben zij voorgesorteerd op het risico dat projecten ertussen uit konden vallen. Dit budget kan dan worden verschoven naar andere projecten. Daarmee kan het ook nodig zijn om het budget tussen de thema’s of aandachtsgebieden te verschuiven. Nederland kan daarvoor wijzigingsvoorstellen doen bij de Europese Commissie. In 2023 is zo’n voorstel, om budgetten te verschuiven, ook ingediend én goedgekeurd.

Overzicht uitputting Europese middelen (ELFPO en EHF)

Totaal EU budget	100%	€ 1.168.188.879
Betaald	77%	€ 899.892.037
Toegezegd	30%	€ 350.612.812
Extra vastgelegd	7%	€ 82.315.970

Figuur 2 Overzicht uitputting EU-middelen (ELFPO en EHF) op 31 december 2023 (totaalbudget € 1.168 miljoen)

Betaald: Project is uitgevoerd en betaald aan de subsidieaanvrager, na uitvoering van alle controles.
Toegezegd: Subsidieaanvraag is gehonoreerd en project is in uitvoering. Bedrag is gereserveerd om de projectkosten te kunnen betalen als aan de voorwaarden is voldaan.
Extra vastgelegd: Het bedrag 'betaald' en 'toegezegd' samen is meer dan het totale Europese budget, omdat provincies meer aan subsidie hebben vastgelegd dan beschikbaar is in het programma. Het budget dat niet wordt uitgekeerd, bijvoorbeeld door projecten die niet doorgaan of minder subsidie ontvangen dan aangevraagd, kan dan aan deze 'extra' projecten worden toegekend. Op die manier wordt het Europese budget zo goed en volledig mogelijk benut.

De thema's in het POP3 programma

1. Verduurzaming, concurrentiekracht en jonge boeren

Landbouwers konden POP3-subsidie aanvragen voor investeringen die hun bedrijfsvoering verbeteren en verduurzamen. Op die manier wordt de agrarische bedrijfsstructuur versterkt en wil Nederland haar concurrentiepositie handhaven. Tegelijkertijd draagt Nederland bij aan de natuur- en milieudoelstellingen die met het POP3 worden nagestreefd.

Er zijn subsidieregelingen opengesteld voor investeringen door jonge boeren, de kalversector, fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische bedrijven en verbetering van de verkavelingsstructuur van agrarische bedrijven. Ook konden boeren subsidie ontvangen voor een verzekering tegen schade aan gewassen door ongunstige weersomstandigheden (regeling brede weersverzekering).
Eind 2023 hebben in totaal 3.335 bedrijven een fysieke investering afgerond en uitbetaald gekregen. Dat aantal loopt naar verwachting de komende jaren nog op.

Verduurzaming, concurrentiekracht en jonge boeren	Totaal budget EU: € 219,4 mln	Aantal verleende subsidies
Maatregel 3: Kwaliteitsregeling kalversector Vrijwillig kwaliteitssysteem met het oog op gezondheid van mens en dier en dierenwelzijn.	€ 22,8 mln	1.796
Maatregel 4.1.1: Fysieke investering voor innovatie en modernisering agrarische bedrijven Maatregel gericht op het versterken van een economisch rendabele bedrijfsvoering en verduurzaming.	€ 70,8 mln	2.091
Maatregel 4.1.2: Jonge Boeren (Innovatieve) investeringen die bijdragen aan duurzaamheid en dierenwelzijn.	€ 18,6 mln	2.345
Maatregel 4.3: Verbetering van de verkavelingsstructuur landbouwbedrijven Efficiëntere en economisch meer rendabele bedrijfsstructuur.	€ 39,3 mln	76
Maatregel 17: Regeling brede weersverzekering Verzekering tegen schade aan gewassen door ongunstige weersomstandigheden.	€ 67,9 mln	4.050

Figuur 3 Stand van zaken eind 2023 in het thema 'verduurzaming, concurrentiekracht en jonge boeren

Interview

Cono-stal is vriendelijk voor dier, milieu en omgeving

Een architectonisch hoogstandje, een energiepositief melkveebedrijf en een zeer lage stikstofuitstoot. Dat heeft familie Schilder in Spierdijk (Noord-Holland) bereikt met de bouw van haar innovatieve Cono-stal.

De melkveehouders André en Jolanda Schilder in Spierdijk en bedrijfsopvolger Stan wilden graag een stal bouwen voor de toekomst. En dat is gelukt, onder andere met 40% POP3-subsidie op de investering in de nieuwe duurzame stal en in een mono-vergister. “We vinden een positieve uitstraling van de melkveehouderij belangrijk, net als duurzaam werken en maatschappelijke betrokkenheid”, vertelt André Schilder. Naast melkvee is er ook een boerderijwinkel, een ontvangstruimte en een zorgtak op het melkveebedrijf.

Foto door: Phil Nijhuis
Tekst door: Janet Beekman

“Deelnemers van de zorgboerderij krijgen begeleiding voor verdere stappen in de maatschappij. Daarvoor gebruiken we ook onze multifunctionele ontvangstruimte boven de stal, waarin we ook groepen voor boerderijeductie ontvangen.”

Landschappelijke inpassing

“We hebben voor de bouw van de stal duurzame materialen gebruikt. Zoals houten spanten en gordingen uit herbebossingsprojecten voor het dak”, vertelt Schilder. “Hout geleidt geen stroom en voorkomt straling, wat het koecomfort ten goede komt.” Het gebruik van hout en het unieke stalontwerp zorgen voor goede landschappelijke inpassing. Schilder won met haar stal de tweede prijs voor het mooiste bedrijfsgebouw van West Friesland. Deze Cono-stal is ontworpen naar voorbeeld van de kaasmakerij van zuivelafnemer Cono Kaasmakers in de Beemster. Het past bij de kwaliteits- en duurzaamheidsambities van de vooruitstrevende zuivelverwerker. De stal is ingericht volgens de eisen van de Maatlat Duurzame Veehouderij. Dat betekent veel licht, lucht en ruimte

Foto door: Phil Nijhuis

voor de koeien en de hoogste normen voor dierenwelzijn.

Energiepositief bedrijf

Het direct afvoeren van verse mest vermindert het broeikasgas methaan in de stal. “Er ligt een dichte emissiearme welzijnsvloer in de stal. Door directe scheiding van mest en urine gaat de uitstoot van ammoniak met de helft omlaag. Omdat we minder methaan en ammoniak uitstoten, verlagen we CO_2-voetafdruk en dragen we bij aan verlaging van opwarming van de aarde.” Schilder heeft ook geïnvesteerd in zonnepanelen en een mono-mestvergister en produceert daarmee vijf tot zes keer zoveel energie als ze zelf verbruikt. “Dagverse mest gaat via een verzamelkelder direct naar een verwarmde silo, waarbij het vrijgekomen methaan twee gasmotoren voedt. Die genereren stroom en warmte tot ruim tachtig graden. Deze energie gebruiken we op de boerderij en de warmte wordt benut in de naastgelegen woonwijk. Het overschot aan elektriciteit leveren we terug aan het net. Via groencertificaten gebruikt Cono deze energie in haar kaasmakerij. Een mooie kringloop”, vindt Schilder.

2. Samenwerken voor innovatie en kennisoverdracht

In het POP3 is geld beschikbaar gesteld om innovaties in de landbouw te stimuleren. Ook werd het verspreiden van de opgedane kennis gestimuleerd. Door innovaties ontstaan nieuwe verdienmogelijkheden voor boeren en tuinders en wordt de landbouw duurzamer. Hierbij kan het gaan om een nieuwe techniek, een nieuw product of de vernieuwing van een proces.

Samenwerken voor innovatie
Bij de maatregel 'Samenwerking voor innovatie' gaan deelnemers in divers samengestelde groepen met een innovatief idee of probleem aan de slag. Praktijkvragen zijn leidend. Er is een Europees netwerk, speciaal gericht op innovaties: het Europees Innovatie Partnerschap voor de landbouw (European Innovation Partnership, EIP-AGRI). Daar worden ervaringen gedeeld.

Kennisverspreiding
De ontwikkelde kennis over innovaties kan door bijvoorbeeld demonstratie, ondernemer-coaching of voorlichting worden verspreid.
Via deze maatregel hebben inmiddels al meer dan 34.000 boeren een training gevolgd. De streefwaarde van 30.000, die in het POP3 is vastgelegd, is daarmee behaald.

Samenwerken voor innovatie en kennisoverdracht	Totaal budget EU: € 112,5 mln	Aantal verleende subsidies
Maatregel 1: Trainingen, workshops, ondernemers-coaching en demonstraties Deze maatregelen richten zich op kennisoverdracht van innovatieve ontwikkelingen, aangepast op de beleidsontwikkelingen van een provincie.	€ 22,6 mln	163
Maatregel 16: Samenwerking voor innovatie, European Innovation Partnership (EIP) Deze maatregel stimuleert samenwerking tussen praktijk en wetenschap bij innovaties.	€ 74,9 mln	427
Maatregel 16 EHF: Samenwerking voor Economisch Herstel Subsidie voor samenwerkingsverbanden die zich richten op het duurzamer en economisch sterker maken van de landbouwsector.	€ 15 mln	32

Figuur 4 Stand van zaken eind 2023 in het thema 'Samenwerken voor innovatie en kennisoverdracht'

3. Agrarisch natuurbeheer en biodiversiteit

In POP3 zijn maatregelen opgenomen die een positieve bijdrage leveren aan het milieu en het klimaat. Een belangrijke maatregel is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Daarnaast zijn er investeringsregelingen op dit terrein.

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
Voor de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer is in 2016 de maatregel 'Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)' gestart. Doel is het verbeteren van de biodiversiteit, de waterkwaliteit en het waterbergend vermogen in agrarisch gebied. Het ANLb richt zich onder meer op het creëren en in stand houden van leefgebieden voor diersoorten, bijvoorbeeld door weidevogelbeheer. Er zijn 40 agrarische collectieven opgericht, die meer dan 9.500 boeren en andere grondeigenaren als leden hebben. De overheid heeft met de collectieven contracten met een looptijd van 6 jaar afgesloten, om het ANLb uit te voeren. Binnen Europa is dit een unieke aanpak.

Het ANLb programma is inmiddels verder gegaan in het NSP programma, in 2023 zijn de laatste subsidies voor 2022 uitbetaald.

Investeringsregelingen
Het POP3 kent ook investeringsregelingen die zich richten op herstel, instandhouding en verbetering van ecosystemen, zoals het verbeteren van landschappen, het stimuleren van de biodiversiteit en het verbeteren van bodembeheer.

In 2021 is de investeringsregeling voor groen-economisch herstel (met budget uit het Economisch Herstel Fonds) opengesteld. Dit zijn productieve investeringen, die primair een bijdrage leveren aan milieu en klimaat.

Agrarisch natuurbeheer en biodiversiteit	Totaal budget EU: € 529,6 mln	Aantal verleende subsidies
Maatregel 4.4: Niet-productieve investeringen biodiversiteit/maatregelen PAS Projecten leveren een bijdrage aan de doelstellingen van provincies op gebied van biodiversiteit en natuur (Natura 2000) en stikstof.	€ 73,1 mln	128
Maatregel 4: Investeringsregeling voor groen-economisch herstel (EHF) Investeringen voor precisielandbouw en smart farming, digitalisering, water droogte en verzilting, duurzame bedrijfsvoering, natuurinclusieve landbouw & kringlooplandbouw.	€ 35,4 mln	555
Maatregel 10: Agro-milieumaatregelen (Collectief Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) Deze maatregel is gericht op het creëren van robuuste leefgebieden in het agrarisch landschap voor soorten die in de Vogel- en Habitatrichtlijn genoemd staan, waardoor met name de weide- en akkervogelstand minimaal gelijk blijft. Deze maatregel draagt ook bij aan het realiseren van de waterdoelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).	€ 421,1 mln	40 collectieven, meer dan 90.000 hectare onder beheer

Figuur 5 Stand van zaken eind 2023 in het thema 'Agrarisch natuurbeheer en biodiversiteit'

Interview

Coöperatie Natuurrijk Limburg bereikt meer biodiversiteit op boerenland

Goed overleg tussen boeren en ecologen is een belangrijke basis voor realisatie van natuurwaarden op agrarische gronden. “Als er begrip is waar welk beheer het beste past, creëert dat draagvlak en dat werkt”, zegt Harm Kossen, coördinator van Natuurrijk Limburg.

Op het afwisselende boerenland van Limburg boekte coöperatie Natuurrijk Limburg de afgelopen zes jaar successen in Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De coöperatie heeft 1.300 enthousiaste deelnemers, zowel boeren als particuliere grondeigenaren. “Omdat we als groot en efficiënt collectief POP3-subsidie krijgen, kunnen we deelnemers aan de ANLb-regeling professionele begeleiding bieden. En een vergoeding voor uitvoering van natuur- en

Foto door: Phil Nijhuis
Tekst door: Janet Beekman

landschapsbeheer op agrarische gronden", vertelt Harm Kossen, coördinator van Natuurrijk Limburg. Het doel van de coöperatie is leefgebieden creëren waarmee de gewenste soortenrijkdom terugkeert. "Het is erg belangrijk om een goede balans te vinden tussen de economie van een agrarisch bedrijf en een rijke functionele biodiversiteit", stelt Kossen. "De afgelopen jaren is de habitatkwaliteit op boerenland van deelnemers verbeterd. We zien een toename in soorten, zoals patrijs, grauwe klauwier en zangvogels, als geelgors en groenling."

Bottum up geeft vertrouwen

De uitvoering van ANLb in Limburg is succesvol. Onder andere omdat de coöperatie nadrukkelijk van onderaf werkt in nauwe samenwerking met de deelnemers. "Praten met landeigenaren over waar welk beheer het beste past en waarom dat zo is, is heel belangrijk. De focus ligt dan ook sterk op kennisuitwisseling in het veld, op individuele bedrijven en via veldbijeenkomsten. Medewerkers van ons hebben ecologische kennis, maar weten ook wat er speelt op boerenbedrijven. De deelnemers hebben specifieke kennis van hun bedrijf en hun grond. Als je die kennis samenbrengt, geeft dat vertrouwen en boek je meer vooruitgang dan doelen van bovenaf opleggen." De aanpak van Natuurrijk Limburg, die de dialoog aangaat met boeren over biodiversiteit op hun gronden is vrij uniek. "Aan de andere kant weten we ook van natuurorganisaties wat wel en niet mogelijk is op boerenland. Al deze kennis zorgt voor draagvlak en draagt zeker bij aan natuurwinst." Volgens Kossen zorgt zichtbaar succes in soortenrijkdom ook voor intrinsieke motivatie bij deelnemers om de transitie naar natuurinclusieve landbouw te maken. "Het is belangrijk dat de uitvoering van de ANLb-regeling op blijvende financiële steun kan rekenen, ook in het nieuwe GLB", zegt Kossen. Want hij is ervan overtuigd dat zonder ANLb sommige habitatrichtlijnsoorten in Limburg, zoals grutto en hamster, al waren uitgestorven. "En andere soorten zoals kamsalamander, patrijs, geelgors, das en de blauwe kiekendief zouden dan veel zeldzamer zijn geweest."

'Het streven is Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer integreren in de bedrijfsvoering tot natuurinclusieve landbouw'

4. Water

In het Plattelandsontwikkelings-programma (POP3) is veel geld beschikbaar gesteld om de waterkwaliteit en -kwantiteit in landbouwgebieden te verbeteren. Het gaat onder meer over:

- Te hoge gehaltes aan gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Hierdoor komt een teveel aan mineralen in het grond- en oppervlaktewater terecht, wat invloed heeft op ecosystemen.
- Het voorkomen van wateroverlast en verdroging.

Bijdrage aan wateropgave

POP3 draagt bij aan de doelen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn. Om de totale wateropgave te realiseren zijn ook andere financieringsbronnen ingezet naast POP3-maatregelen op het gebied van innovatie, investeringen, samenwerking, kennisverspreiding en niet-productieve investeringen.
Voor de uitvoering van de maatregelen werken waterschappen (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer), provincies, land- en tuinbouworganisatie LTO en ministeries samen.

Extra aandacht waterkwaliteit en -kwantiteit

De verbetering van waterkwaliteit en -kwantiteit vraagt extra aandacht. Door, onder meer, bemesting kan een teveel aan mineralen in het grond- en oppervlaktewater terechtkomen.
De provincies hebben voor deze maatregelen meer geld beschikbaar gesteld, dan in het POP3 programma is gereserveerd.

Water	**Totaal budget EU: € 204,9 mln**	**Aantal verleende subsidies**
Maatregel 4.4: Niet-productieve investeringen water Projecten leveren een bijdrage aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het 6e actieprogramma Nitraatrichtlijn.	€ 204,9 mln	238

Figuur 6 Stand van zaken eind 2023 in het thema 'Water'

5. LEADER (sociaaleconomische ontwikkelingen van het platteland)

In POP3 is geld beschikbaar gesteld voor de maatregel LEADER. De LEADER-aanpak stimuleert samenwerking en innovatie van onderop en draagt zo bij aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland.
LEADER staat voor Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale, vrij vertaald als Samenwerking voor plattelandsontwikkeling. LEADER is gericht op lokale ontwikkelingen, vanuit de gemeenschap zelf.
Het doel is om plattelandseconomieën en -gemeenschappen te ondersteunen en zo banen te creëren en de leef-omstandigheden in plattelandsgebieden te verbeteren.

Ook voor LEADER was 2022 het laatste jaar om nog projecten in te dienen. In 2023 is LEADER opnieuw gestart in het NSP programma. Daarmee is het POP3 LEADER ten einde, maar projecten hebben nog de tijd tot en met 2024/2025 om hun projecten af te ronden en te declareren.

LEADER	Totaal budget EU: € 46,4 mln	Aantal verleende subsidies
Maatregel 19: het stimuleren van lokale initiatieven (LEADER) Sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland.	€ 46,4 mln	765

Figuur 7 Stand van zaken eind 2023 LEADER

Foto door: Stadsboerin
Tekst door: Corianne Roza

Interview

Stadsboerin wint prestigieuze ARIA-publieksprijs

Op het terrein van de voormalige gevangenis De Kruisberg in Doetinchem creëerde Ellen Willems Stadsboerin. In vijf jaar tijd veranderde een homogeen grasveld in een biodivers stuk natuurinclusieve landbouw met een sociale functie. Afgelopen jaar won ze hiermee een Europese prijs, de ARIA.

Stadsboerin is een groene oase van drie hectare met moestuinen, bloemenpluktuin, kas, boomgaard, schapen en kippen. Mensen kunnen er koken, eten, verse groenten, fruit, afhaalmaaltijden en etenswaren uit de buurt kopen, meehelpen, workshops volgen. Stadsboerin is een plek die Doetinchemmers verbindt met natuur, voedselproductie, boeren uit de regio en met elkaar.

Inmiddels weten niet alleen inwoners uit Doetinchem en omgeving Stadsboerin te vinden, maar ook instellingen en instanties. Zo is het een inburgeringsplek voor migranten, verzorgt Stadsboerin schoolontbijt voor meer dan 300 basisschoolleerlingen en geeft het gratis workshops over gezond eten voor mensen met weinig geld. Voor de exploitatie houdt Stadsboerin de eigen broek op, de stichting draait voor de dagelijkse gang van zaken zonder subsidies.

Gestart met LEADER-geld

Bij de start in 2019 benutte Ellen wél de subsidiemogelijkheid van LEADER. Het hielp Stadsboerin destijds aan essentiële voorzieningen: een koelcel om de verse oogst te bewaren, een bestelbus om afhaalmaaltijden en groentekratten rond te brengen (de eerste oogst viel gelijk met de start van de coronapandemie) en ramen in de schuur.

Kenniscentrum en pipowagen

De aanvraag kostte veel tijd. Toch gaat Ellen binnenkort zitten voor een nieuwe LEADER-aanvraag. “We ontvangen inmiddels veel groepen uit binnen- en buitenland die willen horen hoe we dat doen, een rendabel stadslandbouwbedrijf runnen, sociale cohesie versterken, educatie verzorgen. Maar een geschikte plek voor al die bezoeken hebben we eigenlijk niet. Onze ontvangstruimte is ook onze workshopruimte, kantine en restaurant. We willen een kenniscentrum maken, zodat we meer plaats hebben voor al onze activiteiten en bezoekers. Daarnaast hebben we regelmatig stagiairs, vaak buitenlandse studenten die hier een paar maanden blijven. Ik wil een plek waar ze tijdens hun stage kunnen wonen, al is het maar een pipowagen”, vertelt Ellen.

Pionieren voorbij

Ze verwacht dat de subsidieaanvraag dit keer makkelijker verloopt. “We hoeven onszelf nu minder te bewijzen. LEADER stelt vragen over je betrouwbaarheid. Die kunnen we nu beter beantwoorden. Het pionieren van de eerste jaren, het zoeken wat werkt, is na vijf jaar wel voorbij. Ik hoef niet meer uit te leggen waarom we dit doen. Ik kan resultaten laten zien.”

Krachtiger stem

Wat zeker helpt bij het onderbouwen van de solide aanpak van Stadsboerin, is het winnen van de ARIA-publieksprijs in december 2023. De Agricultural & Rural Inspiration Award is een Europese prijs voor plattelandsprojecten die hoog scoren op sociale inclusie, educatie, productie van betaalbaar en gezond voedsel, milieuvoordelen, innovatie en netwerken.

“ARIA is een erkenning dat we op een goede manier bezig zijn”, zegt Ellen. “Dat Regieorganisatie GLB ons als enige

Nederlandse project heeft opgegeven in de categorie Sociaal-economische structuur voor plattelandsgebieden voor deze prijs, dat zoveel mensen op ons gestemd hebben, terwijl we maar één locatie hebben, dat we de prijs gewonnen hebben ... dat geeft ons zelfvertrouwen en een krachtiger stem. Dat gebruik ik. Als schoolontbijten onderuit dreigen te worden geschoffeld door de politiek, kan ik zeggen dat het raar zou zijn om te stoppen met iets dat Europese waardering heeft gekregen."

Alles komt samen

Ellen merkt dat Stadsboerin nu een Europese voorbeeldfunctie heeft. Er komen niet alleen maar Nederlandse gemeenten, maar ook gemeenten uit andere landen naar Doetinchem om te vragen of ze zoiets ook bij hen wil opzetten. "Dat kan niet. Ik kan mezelf niet splitsen. Maar ik deel wel graag onze ervaringen."

Foto door: Jan Ruland van den Brink

De ervaringen die haar de meeste energie geven zijn de momenten dat alles samenkomt; lokale voedselproductie, gezond eten en sociale cohesie. "Als een Afghaanse vluchteling met zijn hele familie een driegangendiner kookt met producten van Stadsboerin en er ontstaan mooie gesprekken met de 50 mensen uit Doetinchem die aanschuiven voor die maaltijd, dan geniet ik."

Communicatie

Op 1 januari 2023 is het nieuwe plan van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) van start gegaan. Het GLB ondersteunt boeren die extra stappen zetten richting toekomstbestendig boeren. Daarnaast biedt het programma ondersteuning bij innovatie, met investeringssubsidies, informatie, kennisdeling en samenwerking. In een Nationaal Strategisch Plan (NSP) zijn de doelen en de maatregelen voor de periode 2023 - 2027 vastgelegd. De realisatie van het GLB is in handen van de landbouwsector, terreinbeheerders, het Ministerie van LNV, provincies, waterschappen en andere betrokkenen bij het platteland.

De communicatie en de publiciteit van de Regieorganisatie GLB zijn vanaf 2023 gericht op het nieuwe NSP programma. In het nieuwe programma zijn de ervaringen, die zijn opgedaan in het POP3 programma, zeker welkom en van groot belang. Het POP3 kent veel bijzondere en succesvolle projecten, die als goed voorbeeld getoond worden tijdens publicaties en bijeenkomsten. Op bijeenkomsten of in publicaties voor het nieuwe NSP programma is bijvoorbeeld gebruik gemaakt van succesvolle POP3 projecten.

De Regieorganisatie GLB heeft in 2023 de brochure 'Prachtig Platteland' uitgebracht, als afsluiting van het POP3 programma. Hierin zijn aansprekende projectvoorbeelden uit de POP3 periode in het zonnetje gezet. Ook blijft de Regieorganisatie zich inzetten om alle EIP en LEADER projecten te ontsluiten, via de eigen website en het Groen Kennisnet.

Tenslotte, als prachtig resultaat, heeft Ellen Willems met haar project Stadsboerin in Doetinchem de publieksprijs van de Agricultural & Rural Inspiration Award (ARIA) van 2023 gewonnen. Het interview met haar heeft u hierboven kunnen lezen.

Uitgave
Regieorganisatie GLB

Publicatiedatum
Juni 2024

Fotografie
Phil Nijhuis
Paul Tolenaar

Vormgeving
Xerox | Osage

Website
www.netwerkplatteland.nl

Bezoekadres
Regieorganisatie GLB
Graadt van Roggenweg 500
3531 AH Utrecht
secretariaat@roglb.nl

Postadres
Postbus 2755
3500 GT Utrecht